

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

DOI: 10.34015/2523-4552.2024.1.10

УДК 343.98

Барбаш Д. К.,
аспірант Національного аерокосмічного
університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний Інститут»
ORCID: 0000-0001-7814-9620

ПРАВОСУДДЯ: ЙОГО СУТНІСТЬ, СОЦІАЛЬНА ОСНОВА ТА ВТІЛЕННЯ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню феномену правосуддя, його сутності та соціальної основи, закріпленню в чинних нормативно-правових актах України. Для досягнення поставленої мети автором обрано системний підхід, що базується на загальнонаукових та спеціально-наукових методах, серед яких найбільш вживаними є: історико-правовий, формально-правовий, системно-структурний. Автор аналізує підходи до визначення поняття «правосуддя» в різних категоріях джерел, а саме: тлумачних словниках української мови, працях вітчизняних вчених, чинному українському законодавстві та судовій практиці.

Встановлено, що в сучасному українському законодавстві термін правосуддя не врегульований, що спричинило певну плутанину в розумінні сутності цього явища як законодавцем, так і правознавцями. Автор акцентує увагу на включенні глави XVIII Кримінального кодексу України, присвяченої злочинам проти правосуддя, без закріплення у зазначеному нормативно-правовому акті самого визначення правосуддя, яке підлягає такому захисту. Враховуючи родовий об'єкт злочинів, яким є суспільні відносини, що забезпечують діяльність суду та органів, які сприяють йому у здійсненні завдань і цілей здійснення правосуддя, це значно розширило розуміння сутності правосуддя, розмило. Її меж і викликало плутанину в розумінні сутності феномену справедливості.

Зроблено висновок, що закріплення уніфікованого визначення правосуддя в чинному законодавстві України створить сприятливі умови для ефективного здійснення судами правосуддя. Крім того, у статті досліджуються соціальні основи здійснення правосуддя в контексті соціальної спрямованості та його здійснення судом у формі карального правосуддя з дотриманням принципу змагальності. Зроблено висновок, що незважаючи на певні прогалини в законодавстві, судова система не втрачає своєї соціальної спрямованості, яка ґрунтується на сукупності соціальних цінностей і вимог, висунутих суспільством, які становлять соціальну основу правосуддя.

Ключові слова: правосуддя, справедливість, соціальна основа здійснення правосуддя, судова влада, суддя.

Постановка наукової проблеми. Попри те, що термін «правосуддя» широко відомий як професіоналам галузі права, так і пересічним громадянами, у сучасному українському законодавстві досі відсутнє уніфіковане його визначення, що своєю чергою не заважає законодавцю широко використовувати його при складанні норм нормативно-правових актів. Так, Конституція України, хоча і має однойменний розділ, ніколи з моменту її проголошення не мала чіткого визначення терміну правосуддя, що стало підставою різного за своїм змістом використання означеного терміну законодавцем, що породило безліч наукових дискусій серед науковців та спричинило певні складнощі у розумінні суддями сутності правосуддя в процесі правозастосування.

Враховуючи, що суд під час здійснення правосуддя виконує надважливу функцію державно-правової діяльності, відсутність у чинних нормативно-правових актах чіткого визначення терміну правосуддя вносить певну невизначеність у його тлумаченні й відсутності єдиного розуміння суті самого правосуддя. За обставин невизначеності у розумінні сутності правосуддя неможливо повною мірою реалізувати потенціал судової гілки влади, задовольнивши потреби суспільства у захисті порушених прав та законних інтересів. Навпаки, закріплення у чинних нормативно-правових актах уніфікованого визначення правосуддя матиме результатом поліпшення розуміння його сутності, цілей та мети, що невідомірно важливо в контексті відп-

равлення правосуддя, коли під час судового процесу зачіпаються інтереси фізичних та юридичних осіб, держави та соціуму в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематику сутності правосуддя досліджували такі сучасні українські вчені, як Р. В. Бараннік, В. С. Бігун, В. П. Горбатенко, В. Т. Мальяренко, О. М. Овчаренко, С. М. Тимченко, Н. С. Юзікова та інші. Разом з тим, дослідження сутності та визначення терміну правосуддя не втрачає своєї актуальності враховуючи відсутність нормативного закріплення у чинному українському законодавстві.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження явища правосуддя, його сутності та соціальної основи з відповідним відображенням у чинних нормативно-правових актах України.

Виклад основного матеріалу. Розмірковуючи над проблематикою сутності правосуддя слід перш за все звернутися до визначень, які пропонують нам тлумачні словники української мови. Так, тлумачний словник сучасної української мови містить декілька визначень терміну правосуддя, а саме: «1. Суд, судова діяльність держави; юстиція. // Установи, які здійснюють судову діяльність держави. 2. Розгляд судових справ; судочинство. 3. Справедливий суд.» [1, с. 1102]. Таким чином, в цьому визначенні поєднані і суд з юстицією як явища, і справедливий суд, як принцип відправлення правосуддя, і процесуальна діяльність з розгляду справ у суді, і судова діяльність держави, яка на переконання

автора цієї статті може взагалі не мати фактичних ознак здійснення правосуддя. Більш лаконічне визначення правосуддя міститься у тлумачному термінологічному словнику з конституційного права, а саме: «правосуддя – форма державної діяльності, яка полягає в розгляді й вирішенні судами на основі права віднесених до їх компетенції справ [2, с. 444].

Не піддаючи сумніву наявність значної кількості наукових позицій, щодо сутності явища правосуддя, слід, однак, зазначити, що все ж таки більшість вітчизняних вчених пов'язує визначення терміну правосуддя саме з процесуальною діяльністю суду. Так, С. Тимченко, надаючи власне визначення терміну правосуддя включає до нього окрім самого процесу здійснення правосуддя судом в різних формах судочинства, ще і результат такої діяльності, зазначаючи, що «правосуддя можна визначити як діяльність суду, здійснювану у формі цивільного, адміністративного, кримінального, господарського та конституційного судочинства, яка проходить у встановлених законом процесуальних формах в судових засіданнях за участю сторін та інших учасників процесу і полягає у встановленні фактичних обставин справи та з'ясуванні істини по розглянутій справі шляхом дослідження доказів та закінчується ухваленням рішення в справі...» [3, с. 25]. Схожої думки дотримується і Р. Бараннік також пов'язуючи правосуддя з формами судочинства, однак додаючи до вказаного С. Тимченко переліку і конституційні справи. В результаті, науковець пропонує таке визначення правосуддя: «правосуддя – це діяльність судових органів по розгляду і вирішенню у судових засіданнях при

дотриманні процесуальної форми цивільних, господарських, адміністративних, кримінальних та конституційних справ» [4, с. 42].

Звертаючись до норм чинного законодавства, зазначимо, що перш за все Конституція України розглядає правосуддя у декількох аспектах: як діяльність виключно судів, суддів та присяжних з виконання покладених на них функцій (ст. ст. 124, 127 Конституції України) та як окрему систему, в якій утворюються органи та установи (ст. 131 Конституції України). [5]. Тотожне розуміння природи цього явища також міститься у Законі України «Про судоустрій і статус суддів», а саме: в контексті діяльності - ч. 2 ст. 1, ч. 1 ст. 2, ст. 5-6 та ін. Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; в контексті системи - п.п.5, 16 ч. 1 ст. 15¹, ч. 1 ст. 104, ч. 1 ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [6]. Чинні ж процесуальні кодекси містять посилання на правосуддя виключно як на процес, а саме: ст. 30 Кримінального процесуального кодексу України [7], ст. 5, ч. 2 ст. 34, ст. 317 та ін. Цивільного процесуального кодексу України [8], ст. ст. 5, 7 Господарського процесуального кодексу України [9], ч. 6 ст. 40 Кодексу адміністративного судочинства України [10].

Таким чином, чинне законодавство не містить єдиного уніфікованого визначення терміну правосуддя, розуміючи його в деяких випадках як діяльність судів, суддів та присяжних з виконання покладених на них функцій, а в інших – навіть як окрему систему. Більш звичне для нас визначення терміну правосуддя, проте, міститься в Ухвалі Конституційного Суду України від 14.10.1997

року у справі №016/1241-97, відповідно до якої правосуддя – це самостійна галузь державної діяльності, яку суди здійснюють шляхом розгляду і вирішення в судових засіданнях в особливій, встановленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ [11].

В контексті обґрунтування необхідності закріплення в законодавстві визначення терміну правосуддя слід приділити окрему увагу розділу XVIII Кримінального Кодексу України, присвяченому кримінальним правопорушенням проти правосуддя. Здійснивши системний його аналіз за об'єктами злочинів виокремлено такі групи, як: злочини, які посягають на конституційні принципи діяльності органів дізнання, досудового слідства, прокуратури та суду (зокрема, ст. ст. 371, 372, 374-376 КК України); злочини, які посягають на життя, здоров'я, особисту безпеку, власність суддів, народних засідателів, присяжних та інших учасників судочинства (ст. ст. 377-379, 398-400 КК України); злочини, які посягають на відносини, що забезпечують одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі (ст. ст. 373, 383-386 КК України); злочини, які посягають на відносини, що забезпечують своєчасне розкриття та припинення злочинних посягань (ст. ст. 380-381, 387, 395-396 КК України), злочини, які посягають на відносини, що забезпечують належне виконання рішень, вироків, ухвал, постанов суду і призначеного ним покарання (ст. ст. 382, 388-394 КК України) [12]. Таким чином, хоча злочинам проти правосуддя присвячений розділ у Кримінальному Кодексі України, однак саме поняття правосуддя в ньому не розкрито. Це під-

тверджує необхідність його нормативного визначення задля єдності в розумінні і застосуванні.

Разом з тим, попри прогалини у законодавстві в контексті визначення та тлумачення терміну правосуддя, воно повинно відповідати очікуванням суспільства щодо ефективності, а також неупередженості і справедливості процесі його реалізації. Соціальною основою правосуддя у цьому сенсі можна назвати систему соціальних цінностей і вимог, на яких таке правосуддя базується, до яких можна віднести: рівність перед законом і судом, доступ до правосуддя, недискримінація, захист порушених прав і свобод, незалежність та неупередженість суду, верховенство права та законність. Дотримання вказаних основних соціальних цінностей зумовлює рівень довіри соціуму як до системи правосуддя, та держави, що також є підґрунтям стабільного функціонування та розвитку правосуддя.

Розглядаючи соціальну основу здійснення правосуддя в Україні, слід звернутися перш за все до соціальної спрямованості як держави в цілому, так і судової гілки влади. Так, Н. М. Хома у своїй монографії присвяченій моделям соціальної держави дійшов висновку, що завдання соціальної політики неможливо розв'язати, не поставивши в центр уваги людину, не забезпечивши умов для її належного розвитку і самореалізації. Досвід країн Європи свідчить, що демократичні перетворення в державі неможливі, якщо вони не мають духовних вимірів, орієнтованих на обов'язкове врахування приватних інтересів людини й громадянина, їх гармонізацію із суспільними інтересами [13, с. 425].

Основний Закон проголошує Україну суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою (ст. 1 Конституції України). Одночасно, відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Враховуючи загальну соціальну спрямованість державної діяльності, вдається очевидним, що і здійснення правосуддя має стійку соціальну спрямованість, що відображається у його завданні – встановлення, здійснення чи захист порушеного права. Попри варіативність таких завдань, метою правосуддя є встановлення матеріальної істини, що полягає у відповідності рішення суду нормам права та обставинам справи. Досягнення означеної мети неможливо без належної організації процесу здійснення правосуддя, відтак законодавець повинен створювати у чинних процесуальних кодексах та інших нормативно-правових актах такі умови відправлення правосуддя, які б забезпечували в результаті розгляду справи у суді встановлення матеріальної істини й реалізацію поставлених завдань.

Розглядаючи правосуддя в контексті його соціальної спрямованості, неможливо не погодитися із позицією В. П. Горбатенка, який досліджуючи явище справедливості з соціально-правового погляду розрізняє три її основні різновиди й тлумачить правосуддя як відплатну справедливість. Так, тлумачення право-

суддя як правової відплати передбачає рівний підхід до всіх членів суспільства. Справедливість покарання вимагає дотримання таких принципів: застосування певних процедур тільки до осіб, визнаних винними у скоєнні правопорушення; залежності міри покарання від ступеня його тяжкості; призначення за одне правопорушення лише одного юридичного покарання, яке не принижує людської гідності; невідворотності настання юридичної відповідальності. [14, с. 151]

Прикладом реалізації в чинному законодавстві принципу справедливості покарання є, зокрема, ч. 2 ст. 65 Кримінального кодексу України, в якій зазначені критерії обрання призначуваного покарання, враховуючи дискредитаційний характер санкцій статей Кримінального кодексу України, а саме: особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових кримінальних правопорушень. Більш суворий вид покарання з-поміж передбачених за вчинене кримінальне правопорушення призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та запобігання вчиненню нею нових кримінальних правопорушень. Про неухильне дотримання приписів ст. 65 Кримінального кодексу України неодноразово наголошував і Пленум Верховного Суду України, зазначаючи, що тільки так «реалізуються принципи законності, справедливості, обґрунтованості та індивідуалізації покарання» [15]. Таким чином, законодавець у цій статті закріплює принцип індивідуалізації покарання, який полягає у

врахуванні при призначенні міри покарання особливостей обставин кримінальної справи та індивідуальних особливостей особи обвинуваченого, від яких часто залежить виправлення підсудного та запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень. Своєю чергою покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність. (ч. 3 ст. 50 КК України) [16, с. 11]. Зазначу, що справедливе покарання справляє як правовий, так і моральний вплив на суспільство і є важливим чинником профілактики правопорушень. Відсутність або послаблення справедливості у практиці застосування покарань може мати надзвичайно негативні наслідки для соціуму [14]

Також в контексті соціальної спрямованості правосуддя слід згадати введену у 1996 році тодішню новелу – змагальну модель правосуддя в якій суд почав виконувати роль незалежного арбітра, а тягар доказування був покладений на сторони судового процесу. Такі зміни у процесі відправлення правосуддя стали підставою для численних наукових диспутів, а саме вчені висловлювали свої побоювання, що пересічні громадяни внаслідок своєї юридичної некомпетентності або недостатності коштів для звернення за професійною правовою допомогою, фактично позбавлені можливості належним чином користуватися своїми процесуальними правами.

З цього питання Верховний Суд неодноразово звертав увагу, що відсутність порушеного права чи невідповідність обраного позивачем способу його захисту способам, визначеним законодавством, встановлюється при розгляді справи по суті

та є підставою для прийняття судом рішення про відмову в позові. Така правова позиція є сталою, та викладена, зокрема, у постановках Верховного Суду від 12 червня 2018 року у справі № 826/4406/16, від 15 серпня 2019 року у справі №1340/4630/18, від 23 грудня 2019 року у справі № 712/3842/17, від 27 лютого 2020 року у справі № 500/477/15-а. У зв'язку з чим судова практика містить багато прикладів, коли ненадання належних доказів, пояснень по суті справи позбавляло суд можливості встановити факт порушеного права, чи обрання неналежного способу захисту такого порушеного права, призводило до ухвалення рішення про відмову у задоволенні позову.

Разом з тим, слід зазначити, що попри обмеження, покладені на суддів чинними процесуальними кодексами в рамках змагальності процесу, суд не втратив своєї соціальної спрямованості щодо встановлення, здійснення чи захисту порушеного права з метою встановлення матеріальної істини. Підтвердженням цьому є широко вживане застосування національними суддями принципу *«jura novit curia»* («суд знає закони»), який застосовується у тому випадку, коли позивач обґрунтовує свій позов саме такими обставинами, проте помилково посиляється на певні норми права. Вказаний принцип полягає в тому, що: 1) суд знає право; 2) суд самостійно здійснює пошук правових норм щодо спору безвідносно до посилання сторін; 3) суд самостійно застосовує право до фактичних обставин спору (*da mihi factum, dabo tibi jus*).

Таким чином, активна роль суду в судовому процесі проявляється, зокрема, у самостійній кваліфіка-

ції судом правової природи відносин між позивачем та відповідачем, виборі й застосуванні до спірних правовідносин відповідних норм права, повного і всебічного з'ясування обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні. Вказана правова позиція є сталою й узгоджується з правовими висновками Великої Палати Верховного Суду, викладеним, зокрема, у постановках: від 04.12.2019 у справі №917/1739/17 (провадження №12-161гс19), від 08.06.2021 року у справі № 662/397/15-ц (провадження №14-20цс21) та багатьох інших. Разом з тим, застосування судом цього принципу не є безмежним, адже зміна ним правової кваліфікації позову без чітких на те підстав може мати наслідком порушення права на справедливий суд, адже суперечить, зокрема, вимогам ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод щодо: справедливості цивільного провадження; принципу змагальності судового процесу.

Отже, принцип «*iura novit curia*», з одного боку, підлягає безумовному застосуванню: суд зобов'язаний застосувати правильні норми права, перекваліфікувавши позов, незалежно від посилок позивача. З іншого боку, перекваліфікуючи позов за цим принципом, суд може порушити право на справедливий суд як щодо відповідача, так і щодо позивача. У таких умовах слід зважати на принцип змагальності та рівності сторін, адже не можна позбавляти права на аргументування своєї позиції в умовах нової кваліфікації [17].

Висновки. Беручи до уваги викладене, слід зазначити, що нормативна неврегульованість терміну правосуддя в сучасному українському законодавстві внесла певну плутанину у розумінні сутності цього явища як законодавцем, так і фахівцями у галузі права. Найбільш яскравим прикладом такої плутанини є норми Кримінального Кодексу України, розділ XVIII якого присвячений злочинам проти правосуддя, однак зі здійсненого системного аналізу вбачається, що родовим об'єктом таких злочинів є суспільні відносини, які забезпечують діяльність суду й органів, які йому сприяють, з реалізації завдань і цілей у сфері здійснення правосуддя, що значною мірою розширює розуміння сутності правосуддя і розмиває його кордони. Вказане зумовлене відсутністю у Кримінальному Кодексі України самого визначення правосуддя, захисту якому присвячений великий розділ цього кодексу.

Закріплення же у чинному законодавстві України уніфікованого визначення правосуддя створить сприятливі умови для ефективного відправлення судами правосуддя, шляхом реалізації його завдань - встановлення, здійснення чи захисту порушеного права з метою встановлення матеріальної істини. Разом з тим навіть попри таку суттєву прогалину у законодавстві, судова система не втрачає своєї соціальної спрямованості, яка базується на системі соціальних цінностей і вимог, що висувуються суспільством, що становить соціальну основу правосуддя. За умов обмеження повноважень суду принципом змагальності судового процесу і наділенням його статусом незалежного арбітра, суд

відправляє правосуддя не тільки в контексті відплатної справедливості, яка має правовий та моральний вплив на суспільство і є важливим чинником профілактики правопорушень, а і в контексті захисту інте-

ресів учасника судового процесу, застосовуючи принцип «*jura novit curia*» у разі об'єктивної необхідності, з метою недопущення порушення права на справедливий суд.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
2. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / за заг. ред. д. ю. н., проф. Л. Р. Наливайко. К. : «Хай-Тек Пресс», 2016. 628 с.
3. Тимченко С. М. Судові та правоохоронні органи України : навч. посібник. Київ, 2004. 304 с.
4. Бараннік Р. В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доповнене. Київ : 2011. 352 с.
5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 24.02.2024).
6. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 24.02.2024).
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 24.02.2024).
8. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 25.02.2024).
9. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. №1798-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/ed20240719> (дата звернення: 25.02.2024).
10. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. №2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20240719#Text> (дата звернення: 25.02.2024).
11. Ухвала Конституційного Суду України від 14.10.1997 року у справі №016/1241-97. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2655> (дата звернення: 25.02.2024).
12. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 №2341-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2792> (дата звернення: 25.02.2024).
13. Хома Н. М. Моделі соціальної держави: світовий та український досвід: монографія / Н. М. Хома. К. : Видавництво «Юридична думка», 2012. 592 с.
14. Горбатенко В. П. Справедливість як соціально-правова цінність. *Проблеми філософії права*. Т. 1. - К. ; Чернівці : Рута, 2003. С. 150–153
15. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» від 24.10.2003 р. № 7. Верховна Рада України. веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text> (дата звернення: 25.02.2024).

16. Barbash, Daria. «Conflict between morality and law in criminal proceedings: theoretical aspects and practical examples» Socrates. Rīga Stradiņš University Faculty of Law Electronic *Scientific Journal of Law.*, vol. 2023, no. 1-27, 2023, pp. 9-16. <https://doi.org/10.25143/socr.27.2023.3.09-16>

17. Постанова Верховного Суду від 02.11.2022 року, справа №685/1008/20 провадження № 61-7861 св 22. Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107140664> (дата звернення: 25.02.2024).

D. Barbash, PhD student of National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»

ORCID: 0000-0001-7814-9620

Justice: its essence, social basis and implementation in the legal system of Ukraine

The article is devoted to the research of the phenomenon of justice, its essence and social basis, and its consolidation in the current legal acts of Ukraine. To reach this goal, the author has chosen a systematic approach based on general scientific and special scientific methods, among which the most commonly used are: historical and legal, formal and legal, and systemic and structural. The author analyses the approaches to the definition of the term justice in various categories of sources, namely, explanatory dictionaries of the Ukrainian language, works of national scholars, current Ukrainian legislation and court practice.

The author establishes that the term justice is not regulated in modern Ukrainian legislation, which has caused some confusion in understanding the essence of this phenomenon both by the legislator and legal experts. The author focuses on the inclusion of Chapter XVIII of the Criminal Code of Ukraine devoted to crimes against justice without enshrining in the said legal act the very definition of justice which is subject to such protection. Given the generic object of crimes, which is social relations ensuring the activities of the court and the bodies which assist it in the implementation of the tasks and goals in the administration of justice, this has significantly expanded the understanding of the essence of justice, blurred its boundaries and caused confusion in understanding the essence of the justice phenomenon.

It is concluded that enshrining a unified definition of justice in the current legislation of Ukraine will create favourable conditions for the effective administration of justice by courts. In addition, the article examines the social basis for the administration of justice in the context of social orientation and its implementation by the court in the form of retributive justice, subject to the principle of adversarial process. It is concluded that despite a significant gap in legislation, the judicial system does not lose its social orientation, which is based on the system of social values and requirements set by society, which constitutes the social basis of justice.

Keywords: *justice, fairness, social basis of justice, judiciary, judge.*